

Journal of Education Studies

Volume 18
Issue 1 July-December 1989

Article 7

1-1-1989

ดนตรีศึกษา : จากบ้าน วัดและวัง สู่สถาบันอุดมศึกษา

กรรณิการ์ สัจกุล

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

สัจกุล, กรรณิการ์ (1989) "ดนตรีศึกษา : จากบ้าน วัดและวัง สู่สถาบันอุดมศึกษา," *Journal of Education Studies*: Vol. 18: Iss. 1, Article 7.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.18.1.7

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol18/iss1/7>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

บทความแนววิชาการ

ดนตรีศึกษา : จากบ้าน วัดและวัง สู่สถาบันอุดมศึกษา

กรณีการ์ สัจกุล

อันดนตรีมีคุณทุกอย่างไป
ถึงมนุษย์ครุฑาเทวราช
แม่นี่เราเป่าไปให้ได้ยิน
ให้ใจอ่อนนอนหลับหมดสติ
ซึ่งสงสัยไม่สิ้นในวิญญาน์

ย่อมใช้ได้ดังจินดาค่าบุรินทร์
จัดบาทกลางป่าพนาสิน
ก็สุดสิ้นโทโสที่โกรธา
อันลัทธิดนตรีด้นักหนา
จงนิทราเถิดจะเป่าให้เจ้าฟัง

พระอภัยมณี ได้อธิบายคุณค่าของดนตรีไว้อย่างชัดเจน หลังจากที่ได้จบการศึกษาวิชา “เป่าปี่” อันลือลั่นจากสำนักของ “ครูเฒ่าพินทพราหมณ์”

คนไทยที่ได้เติบโตมากับวิถีชีวิตไทย ๆ ได้สัมผัสเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมไทยจะเห็นว่าการค้นคว้าหาความรู้ ในศาสตร์ทุกสาขาของวิบุรุษในวรรณกรรมนั้น จะต้อง “แสวงหา” ไม่ว่าจะ “สถาบันการศึกษา” หรือ “สำนัก” ที่

มีชื่อเสียงจะอยู่ไกลเพียงใด “เกจอาจารย์” หรือ “สุกยอคฝีมือ” จะอยู่ที่ไหน จะต้องค้นหาค้นหาเพื่อศึกษาต่อให้จบปริญญาตรี โท เอก หลังจากจบประโยคมัธยมศึกษาจากบ้าน วัด วัง อันเป็นธรรมเนียมของการศึกษาแบบไทยโบราณมาแต่ไหนแต่ไร

พระอภัยมณีเองก็จะจบหลักสูตร “เป่าปี่” จนสามารถ “เอาปี่เป่าเล่าโลมหน้าใจคน” ได้ตามวัตถุประสงค์เชิงพฤกษกรรมที่ครู

* พระศรีสุนทรโวหาร (ภู่) พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ (พระนคร : สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณการ พ.ศ. ๒๕๐๑), หน้า ๑๒.

เผ่าตั้งเกณฑ์เอาไว้ นั่น ก็กินเวลาถึงเจ็ดเดือน โดยไม่ต้องเรียนวิชาอื่นเลยนอกจากเป่าปี่ อย่างเดียว หลังจากนั้นก็ได้ใช้ “ปี่” ไปทำคุณประโยชน์มหาศาล “ใช้ได้ทั้งจินตาค่าบุรินทร์” จนจบเรื่องพระอภัยมณี

นั่นคือสภาพการณ์เรียนดนตรีของพระอภัยมณีตามจินตนาการของกวีเอกสุนทรภู่และคงสะท้อนจากสภาพการณ์จริงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในช่วงชีวิตของท่านสุนทรภู่

ถ้าเราแบ่งระบบการศึกษาตามแนวทฤษฎีทางการศึกษาทั่วไป ย่อมแบ่งการศึกษาได้เป็น

๑. Informal Education การศึกษาตามอรรถาศัย

๒. Nonformal Education การศึกษานอกระบบโรงเรียน

๓. Formal Education การศึกษาในระบบโรงเรียน

การเฝ้หาความรู้แบบพระอภัยมณี และศรีสุวรรณ คงจะเข้าเป็นการศึกษาแบบที่ ๒ Nonformal Education ในสมัยปัจจุบันและอาจจะจัดได้ว่าเป็น Formal Education ในสมัยของพระอภัยมณีก็ได้

ในการศึกษาดนตรีไทย “บ้าน วัด และวัง” จัดว่าเป็นสำนักการศึกษาตลอดมาจนถึง

ปัจจุบันถ้าได้ติดตามประวัติของศิลปินแห่งชาติ สาขาคณตรีไทยและคีตศิลป์ ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ และเสียชีวิตไปแล้ว จะเห็นได้ว่า จุดเริ่มต้นของการเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียง จนได้รับการยกย่องว่าเป็น “ศิลปินแห่งชาติ” นั้น เริ่มต้นที่ “บ้าน” จริงๆ ไม่ว่าจะเป็ คุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรรณ นายเฉลิม บัวท่ง (เสียชีวิตไปแล้ว) นางท้วม ประสิทธิ์กุล นางเจริญใจ สุนทรวาทิน นายไชยลังกา เกรือเสน นายประเวช กุมุท ท่านเหล่านี้ล้วนมีท่านบิดาเป็นผู้เริ่มต้นสอนด้วยตนเองตั้งแต่ยังเยาว์ทั้งสิ้น ทั้งนี้ไม่นับย้อนกลับเข้าไปยังครุคณตรีที่มีชื่อเสียงในอดีตที่เป็น “ครูของครูของครุคณตรี” อีกหลายๆ ท่าน”

“บ้าน” หรือ “โรงเรียนสอนดนตรี” นี้ได้มีส่วนสร้างศิลปินและครุทางดุริยางค์ศิลป์และคีตศิลป์ จนได้ถ่ายทอดมายังครุคณตรีไทย และนักคณตรีไทย ต่อมาเป็นชั่วอายุคนตั้งแต่อดีต ที่พอจะยกตัวอย่าง ได้แก่ บ้านประสานศัพท์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ นักคณตรีเอกในรัชสมัยรัชกาลที่ ๖ บ้านบรรทมสินธุ์ ของพระยานิรุทธเทวา บ้านคลองบางหลวง ของหม่อมสมัมเงินผู้เป็นครุสอนขับร้อง บ้านพาทย์โกสธ ของท่านครุจางวางทั่วพาทย์โกสธ ฯลฯ ถ้าต่างจังหวัดก็จะเป็นบ้านบางกระพ้อม จังหวัดสมุทรสงคราม ของครุ

สมบุญ สมสุวรรณ ผู้เป็นครูคนหนึ่งของอาจารย์มนตรี ตราโมท ส่วนทางจังหวัดอยุธยานั้นก็ เป็นสำนักดนตรีศึกษาที่ผู้สนใจในการดนตรีไทยจากทุกสารทิศได้เดินทางไปขอวิชาและ เติ้มใจที่จะทำงานรับใช้เจ้าสำนักเพื่อแลกเปลี่ยน กับวิชาความรู้ที่จะได้รับการถ่ายทอดด้วยความ เติ้มใจทั้งผู้ถ่ายทอดและผู้รับ

นอกจาก “บ้าน” แล้วตามธรรมเนียม การเรียนการสอนแบบไทยโบราณนั้น “วัด” เป็น “สถานศึกษา” สำคัญมาก “วัด” ไม่ได้ให้ความรู้ในเรื่องของ “หนังสือ” และ “ธรรมะ” เท่านั้น ในเรื่องของ “ดนตรีไทย” นั้น วัดนับ เป็นโรงเรียนสอนดนตรีที่ควบคู่กันไปกับการ สอนหนังสือ

“วัด” เป็นสถาบันทางการศึกษาที่สำคัญ เป็นศูนย์รวมสรรพวิชาทั้งทางโลก และทาง ธรรม สิ่งที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยก็คือ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม

—ภาษา ที่ใช้กับดนตรีไทย ส่วนใหญ่ จะเป็นไปในด้านการขับร้องเพลงไทยซึ่งจะต้อง ออกเสียงได้ถูกต้อง อักษรไม่วิบัติ รวมทั้ง วรรณคดีที่เป็นกาพย์ กลอน หรือโคลงสี่สุภาพ ซึ่งนำไปใช้เป็นบทร้อง ที่ทำให้เพลงไทยเกิด ความไพเราะ ชาบซึ่งใจ ต่อผู้ฟัง ทั้งนี้เพราะ คนตริ่นั้น จะต้องมีโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย

ทำนอง บทร้อง และจังหวะ ฉะนั้นคนร้องที่ จะร้องดี ร้องเพราะ ก็จำเป็นต้องศึกษาวิชา คำณภาษาให้สามารถปฏิบัติได้ตามที่กล่าวมา โดยอาศัยการร่ำเรียนจากพระสงฆ์ ซึ่งเป็น บรมครูที่อยู่ในวันนั้นเอง

—ศาสนา เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยอย่าง มาก แม้พระพุทธเจ้ายังคงสร้างดนตรีมาแล้ว ในสมัยพุทธกาล กิจการใดที่จะทำให้ศาสนาพิธี สมบูรณ์ตามแบบแผนประเพณีไทยแล้ว กิจการ นั้น ต้องมีดนตรีไทยประกอบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะ เป็นพระเทศน์ เทศน์มหาชาติ โคนจุก บวชนาค สวดมนต์เย็น งานพิธีมงคล และ อวมงคล แม้แต่พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร ยังมี เพลงประกอบที่เรียกว่าเพลงฉิ่งพระฉัน ทั้งนี้ รวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทั้งของประชาชน ของ ทางราชการ และพระราชพิธีด้วย

—วัฒนธรรม เป็นคำที่มีความหมาย กว้างขวาง ซึ่งรวมถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีการ และการปฏิบัติตนเองของ คนไทยในสังคมต่างๆ ด้วย ซึ่ง “วัด” เป็น ศูนย์กลางของวัฒนธรรมมากมาย รวมทั้งสังคม ของดนตรี ทั้งครูดนตรี นักดนตรี ลูกศิษย์ คนฟัง และผู้สนใจ ซึ่งนับได้ว่าทุกคนจะต้อง ได้รับความรู้ ประสบการณ์ และฝึกปฏิบัติ จนเป็นนิสัยจากวัดเกือบทั้งสิ้น

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ คนไทยไม่ได้เติบโตมาจากครอบครัวที่ร่ำรวย โดยเฉพาะเด็กต่างจังหวัด หากจะเดินทางเข้ามาว่าเรียนวิชาใดก็ตาม จุดที่พักพิงและสามารถมีชีวิตรออยู่ได้ก็คือวัด เขาเหล่านั้นจะต่อสู้กับชีวิตและอาศัยหลวงพ่อ หลวงน้า หลวงพี่ หรือหลวงพ่อ ก็สุดแต่จะหาได้ สมัครงเป็นลูกศิษย์ครูแล้วก็มาสมัครงเป็นลูกศิษย์พระ กินข้าวกันบาตร มีชีวิตก้าวน้ำมาจนถึงระดับคิดป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และ/หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่าง ๆ รวมทั้งสาขาวิชาดนตรีไทยด้วย

“วัง” เป็นสถาบันการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาระดับสูง คำว่า “ดนตรีในราชสำนัก” จะให้ความหมายที่ค่อนข้างน่าเกรงขามและชวนให้นึกไปถึงเพลงพระราชพิธีต่าง ๆ ที่เป็นเพลงชั้นสูงและผู้เล่นเพลงเหล่านั้นได้ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญชำนาญในการเล่นเพลงที่ค่อนข้างขลังศักดิ์สิทธิ์และสง่างามเหล่านั้นได้ นอกจากเพลงพระราชพิธีแล้ว “ดนตรีในราชสำนัก” ยังเป็นส่วนประกอบของการละเล่นชั้นสูงต่าง ๆ เช่น การแสดงโขน ละครใน และละครดึกดำบรรพ์ ฯลฯ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเล่าว่า

“ในรัชกาลที่ ๔ เจ้านายหลายพระองค์ มีพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า* กรมพระเทเวศร์** กรมหลวงวงศา*** เป็นต้น ทรงรวบรวมคนหัดเป่าพาทย์ขึ้นเล่นประชันวงกัน ครุมีคนนี้ได้เป็นครูเป่าพาทย์ ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า จึงได้พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระประดิษฐไพเราะ ตำแหน่งจางวางกรมเป่าพาทย์ ฝ่ายพระราชวังบวร พระประดิษฐ (มี) คนนี้ อยู่มาจนถึงรัชกาลที่ ๕ ยังได้เป็นครูหัดมโหรีในสมเด็จพระยาสุภาวดีตันราช-ประยูรที่ในพระบรมมหาราชวัง”

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงเอย่ถึงวงดนตรีของเจ้านาย ๔ พระองค์ด้วยกัน ครุมีที่ทรงเอย่ถึงคือ ครุมีตรียางกูร ฉายาที่นักดนตรีไทยเรียกกันคือ “ครุมีแขก” ผู้สามารถ “เล่นเครื่องดุริยางค์และดนตรีได้เกือบทุกอย่าง เป็นคนฉลาดและสามารถแต่งเพลงได้ดี มีชื่อ

* สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, สารานุกรมเด็ก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิตยา), ๒๕๑๘, หน้า ๘๑

* พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

** พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์

*** พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท

ว่าคือ เพลงของท่านนั้นมี “ทยอยใน ทยอย
นอกสามชั้น เป็นต้น ซึ่งจำมาเล่นกันอยู่ทุก
วันนี้ทั่วทุกวง”^๑

นักดนตรีไทยรุ่นหลังจะไม่ค่อยคุ้นกับ
คำว่า “วัง” โดยนัยของต้นสังกัดของวงดนตรี
ต่างๆ มากนัก สิ่งซึ่งหลงเหลือเป็นเพียงความ
ทรงจำที่ได้ถ่ายทอดกันมาปากต่อปาก จากครู
อาวุโสบ้างจากการบันทึกความทรงจำจาก “ผู้
รู้” ในอดีตบ้าง เช่น ถ้าเป็นนักดนตรีรุ่นหลัง
มักจะได้ยินนักดนตรีอาวุโสพูดว่า “เพลงบุหลัน
ทางวังบางขุนพรหม” หรือ “เพลงบุหลันทาง
วังบูรพา” ซึ่งผู้ที่จะทราบว่าเป็นเพลงนี้เป็นทาง
ของใคร มักจะเป็นนักดนตรีเสียส่วนใหญ่ แต่
ในบางครั้งผู้ที่มีได้เป็นนักดนตรีอาจจะทราบ
ได้ถึงแหล่งที่มาของเพลงได้จากเนื้อร้อง เช่น
เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เมื่อนักร้องร้อง
กับอัตราชั้นเดียวจะร้องเนื้อเพลงที่ว่า

“ขับลำบรรเลงเป็นเพลงเถา

เพลงมอญเก่าแสนเสนาเพราะนักร้อง

แขกมอญบางขุนพรหมมีสมญา

ฉันทได้มาแต่วังบางขุนพรหม”^๒

และถ้านักร้อง ร้องเพลง “ราตรีประดับ
ดาว” ก็จะร้องเนื้อเพลงตอนหนึ่งที่ว่า

“ขอเชิญเจ้าฟังเพลงวังเวงใจ

เพลงของท่านแต่งใหม่ในวังหลวง”^๓

ทั้ง “วังบางขุนพรหม” และ “วังหลวง”
หรือแม้แต่ “วังบูรพา” สะท้อนให้เห็นถึง
“แหล่ง” หรือ “สถาบัน” ที่มาของเพลงนั้น ๆ
ซึ่งเปรียบเสมือนการประกาศความเป็นเจ้าของ
ด้วยความเป็นภาคภูมิใจ

“วังหลวง” ในที่นี้ พระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เป็นสัญลักษณ์ว่าเป็น
พระราชนิพนธ์ในพระองค์ ไม่ได้หมายความว่า
ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นในพระบรมมหา-
ราชวัง พระองค์สนพระทัยในการดนตรีไทย
มาก และโปรด ๆ ให้ตั้งวงดนตรีหลวงใน
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้น ผู้เล่น
ประกอบด้วยเจ้านายและข้าราชการทั้งฝ่ายหน้า
และฝ่ายใน

เมื่อย้อนกลับไปถึงรัชสมัยพระบาทสม-
เด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้โปรด ๆ ให้มี
วงมโหรีหลวง ซึ่งนักดนตรีไทยสังกัดวงมโหรี

^๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา
นริศรานุวัดติวงศ์, สานส์สมเด็จพระ หน้า ๘๑

^๒ เพลงพระนิพนธ์ “แขกมอญบางขุนพรหม” ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์
กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

^๓ เพลงพระราชนิพนธ์ “ราตรีประดับดาว” ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

หลวงนี้คือ ครูคนตรีที่เป็นผู้สร้างครูคนตรีไทย ในสมัยต่อ ๆ มาหลายท่าน

ตัวอย่างของ “วัง” ในฐานะที่เป็นสถาบันคนตรีไทยชั้นสูง ที่จะขอยกมาที่นี่โดยไม่ได้เรียงลำดับความสำคัญหรือลำดับของกาลเวลาดังนี้

– วังปัทมในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

– วังมโหรีในสมเด็จพระยาสุรสารัตนราชประยูร

– วงดนตรีของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ซึ่งมีครูคนสำคัญคือ พระประดิษฐไพเราะ (มี คุริยางกูร หรือครุมีแขก)

– พระตำหนักสวนสุนันทาในพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ (พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์) ครูคนสำคัญคือ หลวงเสนาะ คุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทีน) หลวงประดิษฐไพเราะ (ตาต ตานะนันท์) และหม่อมส้มจิ้น ผู้เป็นครูสอนขับร้องของนางท้วม ประสิทธิ์กุล ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๙

– วังบางขุนพรหม ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์ วรพินิต หรือที่มักได้ยินกันหูว่า “ทุลกระหม่อมบริพัตร” มีครูคนสำคัญ คือ จางวางท้าว พาทย์โกศล

– วังบูรพาภิรมย์ ในสมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

– วังสวนกุหลาบ ในสมเด็จพระเจ้าฟ้าอภัยวงศ์เสาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา

– วังเพชรบูรณ์ ในสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย

– วังคลองเตย ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงตั้งวงปัทม และโปรดให้พระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาต ตานะนันท์) เป็นครูสอน

นอกจากนี้ยังมีวงดนตรีประจำวังต่างๆ อีก เช่น วงวังบางคอกแหลม วงวังแดง ฯลฯ และในส่วนที่เป็นราชการก็มีกรมปัทมหลวง ซึ่งได้วิวัฒนาการมาเป็นกองปัทม และโขนหลวงกระทรวงวัง และเป็นกองการสังคีต กรมศิลปากร ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนศิลปากร เพื่อเปิดทำการเรียนการสอนวิชาคนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย โดยยึดการอนุรักษ์และผลิตครูคนตรี รวมทั้งผลิตนักดนตรีอาชีพด้วย (ในปัจจุบันคือ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งได้พัฒนาไปทั่วประเทศรวม ๑๐ แห่ง โดยจัดการเรียนการสอนเป็น ๓ หลักสูตร คือ ระดับนาฏศิลป์ชั้นต้น/กลาง/สูง)

ทั้ง “บ้าน วัด และวัง” ดังที่ยกตัวอย่างมาแล้วนั้นคือ สถาบันที่สอนดนตรีและผลิตครูสอนดนตรีของไทยมาตั้งแต่อดีต การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมไทยอันยิ่งใหญ่ของสถาบันเหล่านั้น ทรงคุณค่าเกินกว่าที่จะนำหลักฐานการสืบทอดมาแสดงเป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นรูปธรรมได้ ถ้าไม่มีสถาบันเหล่านั้นคงจะไม่มีคำว่า “ดนตรีศึกษา” ในกาลต่อมา เมื่อ “บ้าน วัด และวัง” ได้ทำหน้าที่และบทบาทของการสืบทอดการดนตรีไทยอย่างเต็มภาคภูมิแล้ว สถาบันดังกล่าวได้คลายความสำคัญลงไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาในระบบจึงเข้ามารับภาระและมีบทบาทหน้าที่ในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมไทยขึ้นสืบมา

เมื่อ “บ้าน วัด และวัง” เป็นสถาบันการสอนดนตรี วิธีสอนของครูจะนิยมยึดหลักของจารีตประเพณีเดิม อันได้แก่

๑. การชี้แนะ คือให้ทำตามที่ครูสั่ง
๒. การท่องจำ ทั้งที่เป็นบทเพลงและท่าทางเทคนิคการบรรเลง โดยไม่มีการบันทึกเป็นตัวโน้ต

๓. ยึดมั่นในจารีตประเพณี

ครูจะสืบทอดกันต่อ ๆ มาด้วย ๓ วิธีการนี้โดยไม่มีการบันทึกหรือประกาศนียบัตร ซึ่งจะแสดงความสามารถ นอกจากเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง ผู้เรียนได้ผ่านการเรียนมาจาก “บ้านโต” และ “ครู ท่านโต” ชื่อวงดนตรีและเจ้าสังกัด รวมทั้งชื่อครู จะเป็นเครื่องหมายรับรองคุณภาพของนักเรียน

การที่จะเป็นครูสอนดนตรีที่มีคุณภาพในปัจจุบันควรจะต้องรอบรู้ในเรื่องราวต่างๆ ของการดนตรี นอกเหนือจากวิธีสอนด้วยการชี้แนะและการให้ท่องจำตามธรรมเนียมการสอนแบบไทยโบราณ ซึ่งเป็นลักษณะของ “การต่อเพลง” แต่ครูผู้สอนดนตรีควรจะได้รับการศึกษาทางด้านดนตรีอย่างถูกต้องได้เรียนรู้ทางด้านทฤษฎีดนตรี ประวัติทางด้านดนตรี ลักษณะและแบบแผนของดนตรี ความชื่นชมและความเข้าใจดนตรี แต่อย่างไรก็ตามต้องให้ความสำคัญกับความสามารถทางทักษะในการบรรเลงเครื่องดนตรีด้วย และถ้าเป็น “ครูดนตรี” ที่แท้จริงแล้วควรจะต้องได้เรียนรู้จิตวิทยาการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละวัย ตั้งแต่

* สงัด ภูเขาทอง, ทางเข้าสู่ดนตรีไทย, หน้า ๑๐๘ (อัดสำเนา)

ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนถึงอุดมศึกษาตามจุดประสงค์หลักของการดนตรีศึกษา ซึ่งจะต้องสนองตอบต่อความต้องการทางสติปัญญาและอารมณ์ของนักเรียนในแต่ละระดับดังกล่าว และเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ในหลักสูตรของดนตรีศึกษาคงจะบรรจุเรื่องราวของความสัมพันธ์ของสังคมและดนตรีตามยุคสมัยเพื่อความเข้าใจถึงพื้นฐานความเป็นมาของพฤติกรรม สิ่งแวดล้อมและความต้องการของมนุษย์และสังคมที่ดนตรีนั้น ๆ ได้ถูกสร้างขึ้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ในการสอนดนตรีคงต้องมีการดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบเช่นเดียวกับวิชาการด้านอื่น ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย ครู ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน องค์ประกอบเหล่านี้จะทำให้การสอนดนตรีสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

แนวคิดที่ผู้เขียนนำเสนอในบทความนี้มุ่งเน้นไปที่ครูและสถาบันการผลิตครู ดนตรีศึกษา เพราะเป็นกระบวนการผลิตครูดนตรีศึกษาซึ่งเป็นรากฐานกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ ของดนตรีศึกษาที่สมบูรณ์ ควรมีคุณลักษณะครบถ้วนทางด้านคุณวุฒิทางดนตรี, จิตวิทยาการศึกษา และแนวคิดด้านโลกทรรศน์ที่กว้าง

ไกล เพื่อเป็นครูดนตรีที่สามารถถ่ายทอดวิชาการ ความคิดให้ผู้เรียนในระดับประถมและมัธยมศึกษาให้มีพัฒนาการด้านดนตรีและความคิดที่แตกฉานก้าวหน้าต่อไป ซึ่งสถาบันการผลิตครูระดับอุดมศึกษานี้มีวิวัฒนาการมาจากบ้าน วัด และวังดังกล่าวแล้ว

อย่างไรก็ตามการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรในสถาบันการผลิตครู และความสอดคล้องของหลักสูตรดนตรีศึกษาในสถาบัน อุดมศึกษา กับ หลักสูตรการสอนดนตรี ในระดับการศึกษา ก่อนการอุดมศึกษา เป็นเรื่องที่น่าสนใจ และควรมีการศึกษาวิจัย เพื่อประโยชน์ต่อวิชาการด้านดนตรีศึกษาที่สมบูรณ์แบบในอนาคต

ปัจจุบันการสอนดนตรีในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาดำเนินไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

ในโรงเรียนประถมศึกษา มีการใช้หลักสูตรดนตรีประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๓๓ เนื้อหาดนตรีอยู่ในกลุ่มวิชาเสริมสร้างลักษณะนิสัย โดยมีจุดประสงค์หลักในการเรียนดนตรีเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจดนตรีโดยไม่เน้นทักษะมากเกินไป แต่นำดนตรีไปใช้ในการเสริมสร้างลักษณะนิสัย เสรีนิยม ค่านิยมอันดี

ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ก็ได้ใช้หลักสูตรดนตรีระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๒๕๓๓ วิชาดนตรีจัดอยู่ในหมวดวิชาศิลปศึกษา ซึ่งจัดดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของวิชาศิลปะกับชีวิต ซึ่งมีเนื้อหาวิชาด้านทัศนศิลป์ดนตรีและนาฏศิลป์ ส่วนเนื้อหาดนตรีที่เป็นวิชาเลือกเสรีอยู่ในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพโดยมุ่งพัฒนาความสามารถด้านดนตรีให้กับนักเรียน เพื่อจะได้ศึกษาเป็นวิชาเอกต่อไป

สำหรับหลักสูตรดนตรีระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๓๓ วิชาดนตรีอยู่ในหมวดวิชาเลือกเสรี กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ เนื้อหาวิชาต่อเนื่องมาจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมุ่งเน้นความเฉพาะของเนื้อหาวิชาดนตรี เพื่อให้ผู้สนใจเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนต้องการในลักษณะของวิชาชีพ มีวิชาพื้นฐานดนตรีไทยและทฤษฎีดนตรีสากลเพิ่มขึ้นในหลักสูตร และเน้นความลึกซึ้งของเนื้อหาวิชาที่ผู้เรียนมุ่งจะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาต่อไป

ในการเรียนการสอนดนตรีทุกระดับและทุกโรงเรียนจึงมีความต้องการ “ครูดนตรี” เป็นจำนวนมาก และควรจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาทางด้านดนตรีศึกษาโดยเฉพาะ

ความจำเป็นในการผลิตครูดนตรีและการมีโรงเรียนสอนดนตรีชั้นสูงนั้นเป็นเรื่องที่ได้มีการพูดถึงและกล่าวขวัญกันมาก อาทิ

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๙ ก่อนที่จะมีการสถาปนา โรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาศรีนาถนเรนทรอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยพระองค์แรก เมื่อทรงเป็นหนึ่งในคณะกรรมการดำเนินการสภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเสนอ “พระดำริรูปการณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ต่อคณะกรรมการอันมีความตอนหนึ่งว่า

“คนไทยเป็นชนชาติหนึ่งที่มีดนตรีดี แต่หาได้มีทำนุบำรุงและส่งเสริมเป็นกิจลักษณะไม่ การสอนและฝึกหัดเท่าที่ทำกันอยู่เวลานี้เป็นการทำส่วนตัว ผู้แต่งเพลงเป็นอาชีพนับว่าไม่มีเลย และยังไม่ได้ขยายดนตรีให้กว้างออกไปอีก แม้การเรียนและแสดงดนตรีของต่างประเทศก็ยังสามารถเป็นกิจลักษณะไม่ การสอนดนตรีที่ทำกันเวลานี้เป็นการหัดคนให้ดีดคีตีเป่าเท่านั้น แต่กำเนิดของดนตรีพิจารณาทางวิทยาศาสตร์ทั้งหลักและระเบียบของดนตรี วิธีแต่งเพลงและประกอบเครื่อง ฯลฯ ยังไม่ได้สอนกันเลย โรงเรียนดนตรีมีอยู่หลายชั้นชั้นต่ำก็เป็นโรงเรียนสอนและฝึกหัดดีดคีตีเป่า

สำหรับผู้ที่เล่นตามความพอใจของตนเอง อีกชั้นหนึ่งเป็นโรงเรียนสอนที่ผู้จะประกอบอาชีพในทางดนตรีหรือผู้ที่อยากเล่นให้ดีกว่าคนสามัญ โรงเรียนชั้นสูงนั้นสอนเรื่องดนตรีเป็นวิทยาศาสตร์ สอนเป็นวิชาชั้นสูงและกว้างขวางมาก โดยมากโรงเรียนเช่นนี้เป็นวิทยาลัยชั้นสูงประเภทหนึ่ง Academy of Music แต่ที่รวมการสอนดนตรีชั้นสูงตั้งที่วุ่นไว้ในมหาวิทยาลัยก็มี

ในประเทศไทยมีแต่การสอนดนตรีเป็นส่วนตัว ยังไม่มีโรงเรียนสอนดนตรีทั้งชั้นกลางและชั้นสูง ถ้าจะเริ่มสอนก็น่าจะให้มีในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หากผู้ชำนาญการสอนมาจากต่างประเทศให้สอนตามหลักของเขาซึ่งถนัดถื่นลึกซึ้ง และในขณะเดียวกันก็ให้เขาศึกษาดนตรีไทยและเปรียบเทียบเอาเข้าระเบียบของเขาแล้วสอนคนไทยอีกที ถ้าทำได้ดังนี้แล้วดนตรีไทยอาจเจริญก้าวหน้าและรุ่งเรืองขึ้นอีก อาจมีผู้ประพันธ์ดนตรีไทยตามหลักของฝรั่งทั้งการเล่นก็คงดีขึ้นอีกมากด้วย ส่วนดนตรีฝรั่งนั้นเมื่อมีการสอนเป็นกิจลักษณะดังนี้แล้วก็คงจะคงดีขึ้นเป็นแน่ไม่ต้องสงสัย ถ้าทำได้ดังนี้แล้วเชื่อว่าคนไทยจะรู้จักดนตรีของนานาชาติดีขึ้น และทำดนตรีของตนให้ขึ้นตามหลักวิทยาศาสตร์เท่าที่ดนตรีไทยก็จะได้แพร่หลายไป

ทั่วโลกเป็นการเชิดชูเกียรติคุณของชนชาติไทยด้วย”^๑

พระดำริที่จะให้จัดการศึกษาดนตรีระดับสูงในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นผ่านไปนานถึง ๔๕ ปี จึงได้บรรลุพระประสงค์ เมื่อคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดหลักสูตรวิชาดนตรีเป็นวิชาโทขึ้น หลังจากทีอาจารย์ถาวร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ได้ทำการสอนวิชาสังคีตนิยมให้กับบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ อันเป็นปีของการก่อตั้งคณะครุศาสตร์

ก่อนหน้าที่คณะครุศาสตร์จะเปิดหลักสูตรวิชาโทขึ้นนั้น ความพยายามที่จะจัดให้มีการดนตรีระดับสูงในมหาวิทยาลัย ก็ได้เริ่มขึ้นเมื่อมีการสถาปนามหาวิทยาลัยศิลปากรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังปรากฏจากหลักฐานบันทึกความทรงจำของพระเจนดุริยางค์ดังนี้

... เมื่อมหาวิทยาลัยศิลปากรจัดขึ้นแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีนักศึกษาดนตรีมาสมัครเล่าเรียนแม้แต่คนเดียว ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสให้วิทยาทานแก่นักดนตรีของวง

^๑ กรมขุนชัยนาทนเรนทร, “พระดำริรูปการณ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” หนังสือที่ระลึก ๑๐๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๒๑), หน้า ๒๑๐-๒๑๔.

ครู ิยางค์ศิลปากรที่สนใจในวิชานี้ให้มารับ การอบรมเพิ่มเติมความรู้เพื่อประโยชน์ ของตัวเองจักได้เป็นครูดนตรีที่สมบูรณ์ ในอนาคต แต่ก็มีนักดนตรีที่สมัครเข้ามา เรียนเพียงสัปดาห์นั้น...

เมื่อไม่ประสบผลสำเร็จ ในระยะนั้น รัฐบาลจึงจัดให้การดนตรีศึกษาหรือครูิยางค ศิลป์อยู่ในสังกัดของโรงเรียนนาฏศิลป์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๖ หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงมีพระราชดำริ เกี่ยวกับ “ครูดนตรี” และได้ทรงเสนอแนะว่า

... การดนตรีของเราขาดครูผู้ชำนาญ ในวิชาดนตรี ครูดนตรีที่มีอยู่ในปัจจุบัน นับวันแต่จะหมดไป ควรจะได้ตั้งโรงเรียน การดนตรีขึ้นโดยเฉพาะเพื่อฝึกให้มีผู้ ชำนาญในวิชาดนตรีอันจะประโยชน์แก่ทาง ราชการและประชาชน...

หลักสูตรดนตรีศึกษาของคณะครุศาสตร์ ได้รับการพัฒนาเรื่อยมาดังการเรียงลำดับ ของ การพัฒนาดังนี้

- พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้เริ่มมีการเรียนการ สอนวิชาสังคีตนิยม (Music Appreciation) แก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหา- วิทยาลัย วิชานี้เป็นวิชาที่นิสิตนิยม เลือกเรียนกันมาก ผู้สอนคือ อาจารย์ กำธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

- พ.ศ. ๒๕๐๔ พัฒนาหลักสูตรดนตรี ศึกษาให้เป็นหลักสูตรวิชาโท

- พ.ศ. ๒๕๑๕ พัฒนาหลักสูตรวิชาโท ขึ้นมาเป็นโปรแกรมดนตรีศึกษา ทั้ง ทางดนตรีไทย และดนตรีสากลเป็น วิชาเอกและวิชาโท โดยมีอาจารย์ ดร. ปราชญ์ ปรัชญาธรรมาวงศ์ เป็น อาจารย์ประจำโปรแกรมคนแรก

- พ.ศ. ๒๕๒๑ พัฒนาโปรแกรมดนตรี ศึกษาเป็นสาขาการสอนวิชาเฉพาะ เป็นวิชาเอกสายเดี่ยวโดยมีวัตถุประสงค์ คือ

๑. เพื่อเป็นเนื้อหาการสอน ดนตรีในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

๒. เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับ การสอนดนตรีศึกษาและดนตรีชั้นสูง

* พระเจนดุริยางค์ บันทึกความทรงจำของพระเจนดุริยางค์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บางกอก ซีเทรคตาเรียนออฟฟิต, พ.ศ. ๒๕๑๒), หน้า ๓๕.
๒ พระเจนดุริยางค์, บันทึกความทรงจำของพระเจนดุริยางค์, หน้า ๓๗.
๓ หลักสูตรคณะครุศาสตร์ฉบับปรับปรุงแก้ไข ๒๕๓๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑๘.

ปัจจุบัน สาขาคนตรีศึกษาคณะครุศาสตร์ มีอาจารย์ประจำสาขาจำนวน ๗ ท่านและมีนิสิต ทั้งสาขาคนตรีไทยและสากล จำนวน ๑๐๐ คน ทั้งนี้สาขาได้ผลิตครุคนตรีออกไปรับใช้ชาติและ สังคมทั้งสิ้นประมาณ ๒๕๐ คน

หลังจากที่คณะครุศาสตร์ได้เริ่มมีการ เรียนการสอนคนตรีศึกษา เป็นวิชาโทนั้น วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้เริ่มมีการจัด กิจกรรมคนตรีศึกษานอกหลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ โดยอาจารย์สงัด ภูเขาทอง ซึ่งเป็นผู้ที่ริเริ่มการคนตรีศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู ของกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ กรมการฝึกหัด ครูได้ทดลองหลักสูตรคนตรีศึกษาในระดับ ประกาศนียบัตรชั้นสูงขึ้นที่วิทยาลัยครูบ้าน- สมเด็จเจ้าพระยา นักศึกษาชุดแรกเป็นนักศึกษา ที่คัดเลือกมาจากนักเรียนที่จบมัธยมศึกษา ตอนต้น และมีพื้นฐานความรู้ทางคนตรีจำนวน ๓๐ คน ทางวิทยาลัยครูได้ปรับหลักสูตรหลายครั้ง ตามการเปลี่ยนแปลงและการขยายระดับการ ศึกษาดังนี้

๑. พ.ศ. ๒๕๑๓ ทดลองสอนหลักสูตร คนตรีศึกษา

๒. พ.ศ. ๒๕๑๙ ปรับหลักสูตรครั้งที่ ๑ เพราะมีโครงการขยายระดับการศึกษาถึงระดับ

ปริญญาตรี (หลักสูตร ๒ ปี) ในปีการศึกษา ๒๕๒๐

๓. พ.ศ. ๒๕๒๔ ปรับหลักสูตรครั้งที่ ๒ เมื่อวิทยาลัยขยายระดับปริญญาตรีเป็นหลักสูตร ๔ ปี ไม่แยกเป็นวิชาเอกคนตรีไทยหรือสากล

๔. พ.ศ. ๒๕๓๐ ปรับหลักสูตรเป็นครั้งที่ ๓ แยกเป็นวิชาเอกคนตรีไทยและสากลเพื่อให้สอดคล้องกับการปรับหลักสูตรคนตรีศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา

กรมการฝึกหัดครู ได้ตั้งวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษา ฉบับปรับปรุง ใหม่ดังนี้

๑. ให้มีความสามารถปฏิบัติการด้าน คนตรีได้อย่างถูกต้อง

๒. ให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาคนตรี ศึกษาและคุณค่าด้านสุนทรีย์

๓. ให้มีความรู้ความสามารถและความ เชี่ยวชาญทางคนตรีและเข้าใจวิธีสอนคนตรีเป็น อย่างดี ที่จะออกไปเป็นครูสอนคนตรีในระดับ มัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. ให้มีความรู้ความสามารถด้านคนตรี พื้นฐานเพียงพอที่จะขยายผล และจะศึกษาต่อ เพิ่มเติมเท่าเทียมมาตรฐานสากล

๕. ให้มีศรัทธา ความภูมิใจ และความ รับผิดชอบในวิชาชีพทางคนตรี

๖. ให้มีคุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณในวิชาชีพทางดนตรี

ในปัจจุบันมีวิทยาลัยครูถึง ๑๓ แห่ง จาก จำนวนวิทยาลัยครูทั้งสิ้น ๓๖ แห่งที่จัดการเรียน การสอนตามหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษา โดยเปิดสอนทั้งระดับอนุปริญญาและระดับ ปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสาน- มิตร เป็นสถาบันอุดมศึกษาอีกสถาบันหนึ่งที่ เปิดสอนสาขาดนตรีศึกษาระดับปริญญาตรี ๒ หลักสูตร คือ หลักสูตรปริญญาตรี ๔ ปี และ หลักสูตรเทียบปริญญาตรี ๒ ปี ผู้ก่อตั้งคือ อาจารย์กำธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

การจัดโปรแกรม สาขาดนตรีศึกษาใน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้จัดว่าเป็น หลักสูตรวิชาเอกดุริยางคศาสตร์ขึ้นตรงกับคณะ มนุษยศาสตร์ คณะนี้รับผิดชอบในการจัด หลักสูตรและการเรียนการสอน แต่นักศึกษา ผู้ที่เข้ามาเรียนจะเป็นนักศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ เมื่อเรียนจบตามหลักสูตรแล้ว นักศึกษา จะได้รับปริญญาการศึกษาบัณฑิต การสอบ คัดเลือกเข้าเรียนทางมหาวิทยาลัยจัดสอบเอง

ตามโครงสร้างของหลักสูตรใหม่ ๒๕๓๐ นั้น ได้ให้วัตถุประสงค์ว่า

“เมื่อผลิตบัณฑิตดุริยางคศาสตร์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านทฤษฎีและ ปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปประกอบอาชีพครู ดนตรีที่มีประสิทธิภาพ”

ปัจจุบันนิสิตวิชาเอกดนตรีศึกษา ภาค ดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร- วิโรฒ ประสานมิตร มีนิสิต ๘๐ คน และมี อาจารย์ประจำ ๘ ท่านด้วยกันและวิทยาเขต ประสานมิตร ยังคงเป็นวิทยาเขตเดียวของมหา- วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ที่ได้ เปิดโปรแกรมดนตรีศึกษานี้

การเปิดหลักสูตรการสอนดนตรีศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษาเมื่อผลิตครูดนตรีที่มีคุณภาพ อีกแห่งหนึ่งคือ ภาควิชาศิลปนิเทศก์ คณะ ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์^๒ ตั้ง มีวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรวิชาสาขาดนตรี ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ๕ ข้อดังนี้

๑. เพื่อผลิตบัณฑิตที่ทรงคุณ ธรรม รอบรู้ทางวิชาการ มีสติปัญญาความกิติริเริ่ม รู้จักให้เหตุผลและวิจารณ์ ฉลาด อันถูกต้อง สามารถปรับตนให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม

* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, หลักสูตรและคู่มือการศึกษาชั้นปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๓๐, (กรุงเทพ- มหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๐๕.

๒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หลักสูตรการศึกษาชั้นปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๒๗. (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๒๗).

๒. เพื่อผลิตผู้นำทางวิชาการสาขาดนตรีในระดับปริญญา ซึ่งในประเทศไทยยังมีบัณฑิตในสาขานี้น้อยมากไม่ถึงร้อยละหนึ่งของบัณฑิตในสาขาอื่น

๓. เพื่อแบ่งเบาภาระของทางรัฐบาลและเอกชนที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการส่งนิสิตนักศึกษาไปศึกษาวิชาดนตรีระดับปริญญาตรีในต่างประเทศ

๔. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวไทยได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทยและเทศเพื่อกระตุ้นให้คนไทยได้รู้จักรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยยิ่งขึ้น

๕. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และทักษะทางดนตรีซึ่งเป็นวิชาชีพในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี นับเป็นการช่วยพัฒนาทั้งในด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม

จากวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง ๔ แห่ง (วิทยาลัยครู ๑๓ แห่งรวมเป็น ๑ แห่ง) จะเห็นได้ว่า ไม่ได้มีการแยกแยะการผลิตครูดนตรีไทยหรือครูดนตรีสากล จุดมุ่งหมายหลักคือ การผลิตครูดนตรีที่มีคุณภาพมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการดนตรีพอ จะทำหน้าที่ครูสอนดนตรีที่ดีต่อไป บางสถาบันเน้นความเป็นนักวิชาการด้านดนตรี ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งของบัณฑิตจาก

สถาบันอุดมศึกษา เพราะบัณฑิตไม่ว่าจะจบจากสาขาใดจะเป็นที่คาดหวังของสังคมว่าจะออกไปช่วยพัฒนาสังคมในทุก ๆ ด้านได้ บัณฑิตทางดนตรีก็เป็นที่คาดหวังของสังคมในประเด็นนี้มาแต่โบราณกาลไม่ว่า “บัณฑิต” ทางดนตรีจะจบมาจากที่ใดจากบ้าน วัด วัง หรือสถาบันอุดมศึกษาย่อมมีส่วนช่วยจรรโลงสังคมไทยได้เท่า ๆ กัน

ดังที่ กรมขุนชัยนาทนเรนทรได้ทรงเน้นถึงความสำคัญของดนตรีไว้ดังนี้

“...ดนตรี (*Music*) เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างหนึ่ง เพราะเป็นเครื่องกล่อมเกลาจิตใจนิสัยสันดานของมนุษย์ และเป็นกระจงเงาไวฉายจิตต์ใจ ความรู้สึก และนิสัยสันดานของชนทุกชาติให้ประจักษ์แก่โลกเช่นเดียวกับศิลปกรรมปราณีต ชนทุกชาติจึงได้บำรุงให้เจริญขึ้นตลอดมา ผู้ที่ประพันธ์ดนตรีดี ๆ มีชื่อเสียงโด่งดังนับถือกันเป็นศาสตร์ทั่วโลก ดนตรีที่ดีแท้แพร่หลายไปทั่วโลกเป็นสมบัติสากล เป็นเครื่องผูกพันนานาชาติให้ติดต่อกันเข้าใจและปรองดองกันได้เช่นเดียวกับศาสนา ดนตรีเป็นเครื่องเชิดหน้าชูตาของชนผู้มีดนตรีดี ประเทศรุ่งเรืองแทบทุกประเทศมีดนตรีสอนดนตรีหลายชั้น เป็นกิจลักษณะตลอด

จนเป็นวิทยาลัยชั้นสูง ส่งเสริมดนตรีให้สูง
ยั่วให้มีผู้ประพันธ์ดนตรี (Composer)
มากขึ้นทุกทีหาได้หยุดนิ่งอยู่ไม่”^๑

ความเป็น “กิจลักษณะตลอดจนเป็น
วิทยาลัยชั้นสูง” ตามพระดำริของพระองค์
ท่านนั้น สถาบันอุดมศึกษาได้แบ่งเบาภาระมา
จาก “บ้าน วัด และวัง” ซึ่งเป็นสถาบันสอน

ดนตรีตามประเพณีการสอนแบบไทยโบราณ
แล้วแต่การ “ส่งเสริมดนตรีให้สูง” ได้มากน้อย
เพียงใดนั้น คงจะเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยปัจจัย
และองค์ประกอบต่าง ๆ อีกมากมายโดยในการ
ส่งเสริมและพัฒนาให้สถาบันอุดมศึกษาก็ได้
ใช้ความพยายามในการพัฒนาอยู่แล้วอย่าง
ต่อเนื่อง

^๑ กรมขุนชัยนาทนเรนทร, “พระดำริรูปการณ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” หนังสือที่ระลึก ๓๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๒๑) หน้า ๒๑๑-๒๑๔.

บรรณานุกรม

- การฝึกหัดครู, สภา. *หลักสูตรการฝึกหัดครู ๒๕๓๐*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมตำรวจ, ๒๕๓๐.
- เกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัย. *หลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๒๗* กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๗.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *หนังสือที่ระลึก ๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *หลักสูตรครุศาสตร์ฉบับปรับปรุงแก้ไข ๒๕๓๑*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.
- ตำราฐานภาพ, กรมพระยา และนริศรานุกัตติวงศ์, กรมพระยา. *สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๑๘.
- เจนดุริยางค์, พระ. *บันทึกความทรงจำของพระเจนดุริยางค์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บางกอกซีเกรทตาเรียลออฟฟิศ, ๒๕๑๒.
- พระศรีสุนทรโวหาร. *พระอภัยมณีคำกลอนของสุนทรภู่ฉบับหอสมุดแห่งชาติ*. พระนคร : สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๐๗.
- ศรีนครินทร์วิโรฒ, มหาวิทยาลัย. *หลักสูตรและคู่มือการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๓๐*. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๐.
- สังข์ ภูเขาทอง. *ทางเข้าสู่ดนตรีไทย*. เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ. *ศิลป์แห่งชาติ ๒๕๒๘*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๐.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ. *ศิลป์แห่งชาติ ๒๕๓๐*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๑.